

Geir Angell Øygarden: *Den brukne nesens estetikk. En bok om boksing*. Sociologiska institutionen, Uppsala universitet 2000. 452 s. English summary. ISBN 91-506-1438-X.

Låt mig starta från en personlig utgångspunkt. När jag 1982 disputerade på en avhandling om boxning, var det mig vederligtvis första gången en svensk disputation ägnades en studie av enskild idrott, i varje fall inom humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen. Det kom att dröja arton år tills en ny avhandling om en enskild idrott ventilerades och denna handlade då kuriöst nog om samma sport, boxning. Något måste detta säga om akademikers fascination inför denna i Sverige kastmärkta idrott.

Min studie ställde boxningens historia i Sverige i centrum, dess strukturella villkor, dess plats som sport i förenings- och folkrörelsesverige. Den handlade huvudsakligen om amatörboxningen och såg definitivt boxningen som en del av den svenska idrottsrörelsen. Geir Angell Øygardens studie har annan fokusering. Han är ute efter att diskutera boxningens mening och betydelse på ett existentiellt plan. Och han hämtar visserligen stoff till sina resonemang från fältarbete bland amatörboxare, men det är ändå otvetydigt den professionella boxningen som är kärnan i hans avhandling.

Øygardens bok, som är skriven på norska, är hela tiden resonerande och argumenterande. Den är både lättläst och svårläst. Den är lättläst genom den elegant flytande stilen, det pregnanta bildspråket, de målände iakttagelserna från boxningsringar och sparringringar, de många oväntade infallen, den litterära hållningen. Men den är också svår att få grepp på. Existensiella frågor är inte vardagsmat i sociologisk eller för den delen etnologisk forskning. Dispositionen är också lätt kaotisk. De litterärt utformade rubrikerna till de många, oftast ganska korta kapitlen är nästan obegripliga för läsaren, definitivt så innan han läst kapitlet och inte sällan även efter. Man har en känsla av att författaren njutit av att hålla de akademiska konventionerna för en avhandling på armlängds avstånd. För den som letar efter olika teman i texten är det inte lätt att tyda kapitelrubriker som "Folkes blazer och Al Capone" eller "Middelklassens vei på Tjurberget", "Ein bischen Krieg" eller "French fries". När författaren t.ex. diskuterar Ervin Goffman och tillämpbarheten av hans perspektiv på boxningen kallar han kapitlet fyndigt nog för "Goffmans eventyr". Det här är med andra ord en ovanligt kvick doktorsavhandling och läsaren skrattar

ofta högt åt rappa formuleringar eller åt träffsäkra citat från Øygardens träningskamrater.

Ty bakom studien ligger tre års intensiv träning i två boxningsklubbar på Södermalm i Stockholm. Och det handlar inte bara om rephoppning och dunkande mot en sandsäck utan om massor av sparringronder. Författaren har testat sig själv som boxare, men han kom aldrig så långt att han släpptes upp i en riktig match. Men han har uppenbarligen tvingats bekänna färg i ringen, han talar om sitt fältarbete som sitt "martyrium". Bakom denna satsning ligger övertygelsen, att man inte kan förstå vad boxning handlar om, om man inte använder sin egen kropp för att inhämta erfarenheterna. Hans studie bygger alltså på deltagande observation i ordets egentliga betydelse, och av en intensitet och omfattning som jag misstänker, att ytterst få etnologer varit i närheten av. Här ligger en stimulerande utmaning. Det är tydligt att författaren ibland tvekat om ifall han varit en boxande forskare eller en forskande boxare. Han har många kloka saker att säga om metodens fördelar och begränsningar. Inte minst är det ett problem att det sociala livet så lätt och snabbt bryter ner forskarens nödvändiga distans. "Sociologer har begränsat immunförsvar", som Geir Øygarden uttrycker det.

Jag tror att Øygarden har helt rätt i att denna metod, "deltagande observation" eller vad han med ett i sammanhanget roande ord kallar "fullkontaktssociologi", är den enda vägen att helt få tillträde till boxningskulturen. Mer diskutabelt är däremot varför han konsekvent valt bort intervjuandet som kompletterande undersökningsmetod. Han har bedömt intervjuer som alltför opålitliga för att få den kunskap som han varit ute efter. Fältarbetet i de två Söderklubbarna, i texten kamouflerade som Noshörningen och Enhörningen, har lämnat material utan att intervjuer har behövts. Författaren har noterat vad som händer under träningskvällarna och i efterhand i enrum, så fort tillfälle givits, antecknat uttrycksfulla replikväxlingar. Dessa samtals-citat, ofta dråpliga och kvicka, går som en röd tråd genom bokens första del. Många punch-lines skänker faktiskt läsningen en bisarr smak av Bröderna Marx, som slutrepliken i denna dialog:

Ali: "Är du proffs?"

Geir: "Nei."

Ali: "Skall du bli proffs?"

Geir: "Nei."

Ali: "Med den inställningen blir du aldrig proffs!"

De boxare som Øygarden haft omkring sig i klubbar-

na har till allra största delen varit invandrare. Ingen sport i Sverige är idag så invandrardominerad som just boxningen. Intressant är också att många proffsboxare har tränat i lokalerna, i varje fall i den ena klubben, och generellt tycks många av amatörboxarna ha haft förhoppningar att fortsätta som proffs. Denna uppluckring av gränsen mellan amatörer och proffs är något som jag inte känner igen från min egen studie av boxningsklubbarna på 1970-talet. Uppenbarligen har internationaliseringen i allmänhet och utbyggnaden av tv-kabelnätet i synnerhet urholkat förutsättningarna för det gamla proffsboxningsförbudet från 1969. Proffsboxningen har ryckt närmare igen. Kanske är detta förbuds dagar räknade i ett mer likriktat Europa?

Men det är inte boxarnas planer och drömmar som står i centrum för denna studie utan boxningens mening. Øygarden har lagt upp sin studie på följande sätt. Efter ett kort förord kastas läsaren direkt in i Paolo Robertos VM-match i Madrid, en närgående journalistisk rapport från fältet. Så följer ett avsnitt som med litet god vilja kan uppfattas som en introduktion till studien och dess metodiska principer. Resten av avhandlingen består av tre stora partier. Det första heter *Møtet* och är avhandlingens empiriska del. Det andra heter *Forestillingen* och här försöker Øygarden tolka sin empiri och närma sig ett svar på frågan vad boxning handlar om. Det tredje och sista heter *Existensen*. Här fördjupas avhandlingen till att dels handla om boxningens mening, dels om dödens plats i vår tids samhälle, dels om sociologins hållning till existensiella frågor. De tre huvudkapitlen är indelade i en lång rad korta rubriksatta avsnitt.

Møtet är ett 140 sidor långt kapitel som bjuder på ofta lysande etnografi. Aktörerna är boxarna, huvudsakligen arbetslösa invandrare, och tränarna, äldre svenskar, som varit aktiva boxare i sin ungdom. Det är ett möte mellan generationer, men också ett möte mellan äldre svensk arbetarkultur och de unga invandrararnas värld. Någon egentlig diskussion om de olika boxarnas skiftande sociala och etniska bakgrund, beteendemönster eller ambitioner förs aldrig. Författaren är i stället ute efter att finna boxningssportens generella normer och värden, vad som förenar Ismail och Zlatko på Södermalm med Muhammad Ali och Mike Tyson i USA.

Kapitlet innehåller många fina iakttagelser. En liten pärla är t.ex. det korta avsnittet "Fonetiska signaturer", som innehåller en analys av ljuden i träningslokalen. Øygarden beskriver onomatopoetiskt hur olika träningsredskap låter när de används, t.ex. påronboll, rep och sandsäck. Vidare får man veta hur redskapen låter,

när skickliga respektive mindre skickliga boxare använder sig av dem. Notera t.ex. skillnaden mellan nären erfaren boxare behandlar sandsäcken, "PANG, PANG-PANG, PANG, PANG, PANGPANGPANG", och när en nybörjare gör det, BANG ... BOF ... .. BOFBOF ... .. BANG". Ljuden berättar inte bara om vad som sker utan om med vilken skicklighet det sker och de har i grunden en disciplinerande funktion.

Ett annat originellt grepp som Øygarden prövar är att diskutera karakteristiska drag i boxningskulturen genom att avläsa hur han själv förändrats av att delta i den fleråriga träningen. Han använder sin fru som informant och låter henne notera hur hon upplever att han förändrats till sättet och i talet av sin boxningsträning. Det är utan vidare ett tänkvärd grepp. Men läsaren är nog benägen att uppfatta förändringarna mer som en påverkan från unga invandrades jargong och beteendemönster än från den specifika boxningskulturen.

Ett intressant avsnitt i *Møtet* handlar om försöken att effektivisera den ena av klubbarna genom att välja en styrelse av folk med erfarenheter från näringslivet och låta detta få konsekvenser för klubbens policy, t.ex. ekonomiska förmåner för de skickligaste boxarna och köp av affischnamn från andra klubbar. Øygarden ställer näringslivets anda mot boxningens etik. Sponsorer börjar ersätta medlemsavgifter och bingo-lotto som klubbens inkomstkällor. Nya tränare med rationella och teoretiska idéer ställs mot gamla med karisma och lång pratisk erfarenhet. Pengarna skapar sprickor inom boxningskollektivet. Klubben får stora sportsliga framgångar men till priset av en svår inre kris. Øygarden ser ett möte mellan homo oeconomicus och homo virtus. Näringslivets entusiaster har de bästa intentioner, att rädda boxningen från att bli en marginaliserad källarsport, men de förstår enligt författaren inte riktigt att boxning inte är en fritidsaktivitet vilken som helst.

I det andra huvudkapitlet, *Forestillingen*, höjer Øygarden abstraktionsnivån. Här handlar det om reflektioner över boxningskulturen. Ett återkommande tema är diskussioner kring natur och kultur. Boxning är en kulturell aktivitet, men dess grundläggande värden är uråldriga, naturliga, allmänmänskliga. Han är närmast beredd att se beteendet i boxningsringen som en naturenklav i den moderna kulturen. Boxning är inte en sport i samma mening som andra sporter. Den allt strängare reglerade amatörboxningen kan sägas vara kultiverad nog att gälla för "sport" men inte den nakna proffsboxningen. Naturen är ingen social konstruktion. "Sverige är ett kulturland och det är inte relevant att detta land har

ungdomar som sysslar med boxningssporten", som riksdagsmannen Sten Sjöholm uttryckte saken.

Den professionella boxaren balanserar enligt Øygarden mellan stolthet och smärta. Boxning är ett slags arkaisk hederskultur. Döden är alltid närvarande i ringen, även om dödsfallen är relativt sällsynta. Boxarens förhållande till döden blir ett huvudtema i bokens sista kapitel, *Existensen*, där också sociologins oförmåga att närma sig existensiella problem attackeras. "Kanske finns det en dødens diskurs som boksesporten utfordrar? En diskurs som kan förklara hvorfor det er Norge och Sverige, land med to av verdens sterkeste velferdsstater, som har gjort profesjonell boksing straffbart: en lov som dessuten ble innført da velferdsstaten stod på sitt høyeste og, kan man undre, i et rus av overmøt?" Øygarden ironiserar över välfärdsstatens hämmade och skrämde förhållande till döden. Skulle en gång proffsboxning åter tillåtas i Sverige, kommer, antar han, en krisgrupp att stå beredd i ringhörnan, "klare til å tømme boksernes sinn for all tragedie, all subjektiv opplevet skjebne, all ensomhet, all realisme, alt som ligner død. Og når velferdsstaten har hentet seg kommer krisegruppens arbeid også till å omfatte publikum. Boksing bli et omsorgsprosjekt, sporene slettes ut".

Boxning är i Øygardens ögon ett modernt reservat för döden, en dödsrit, som berättar om människans karaktär i mötet med en överlägsen motståndare. Tiden. Detta har berörts av den amerikanska författarinnan Joyce Carol Oates, som lyckats tränga djupare in i boxningens inre värld än de flesta och som ofta citeras

i avhandlingen: "When a boxer is 'knocked out' it does not mean, as it's commonly thought, that he has been knocked unconscious, or even incapacitated; it means rather more poetically that he has been knocked out of Time. (The referee's dramatic count of ten constitutes a metaphysical parenthesis of a kind through which the fallen boxer must penetrate if he hopes to continue in Time.) There are in a sense two dimension of Time abruptly operant: while the standing boxer is *in time* the fallen boxer is *out of time*. Counted out, he is counted 'dead' – in symbolic mimicry of the sport's ancient tradition in which he would very likely be dead."

Genom hela denna avhandling styr Øygarden fast och medvetet sin egen text. Här finns inga deskriptiva svackor, däremot kanske väl många långa utvikningar. Argumentationen bygger dels på resultatet av fältarbetet, de "sociala snapshot" författaren tagit på Noshörningen och Enhörningen. Men dels också på litterärt material, tidningsintervjuer med amerikanska proffsboxare, skönlitterära författare som Beckett, Camus, Greene, Hamsun, Mailer och Oates m. fl., och snart sagt alla vår tids stora socialvetenskapliga tänkare. Till formen är denna avhandling mer ett slags lång, lärd och välskriven essay än en systematiserad undersökning. Den har ett budskap som säkert provocerar många renhjärtade läsare och författaren driver sina teser djärvt och envist. Det är inget tvivel om att Geir Angell Øygarden har skrivit en originell och fängslande avhandling.

Mats Hellspång, Stockholm